

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ БАНКІ

№ 023 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ

2004 жылғы 13 қазан

Қаржы рыногындағы ағымдағы жағдай туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасының Статистика жөніндегі агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2004 жылғы қыркүйекте 0,8% болды, бұл соңғы 8 жылда қыркүйекте белгіленген ең жоғарғы деңгей болып табылады (1996 жылғы қыркүйекте – 1,2%). Азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлар 0,8%-ға, ақылы қызмет көрсету – 0,7%-ға қымбаттады.

Азық-түлік тауарларының құрылымында, әсіресе, жұмыртқаға баға 12,8%-ға өсті, сүт – 4,9%-ға, шұжық тағамдары – 3,0%-ға, күріш – 2,6%-ға қымбаттады. Жеміс-жидек пен көкөніске баға 1,4%-ға, ұнға – 0,4%-ға, нанға – 0,1%-ға арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобына бағаның өсуі көп жағдайда жанар-жағармай материалдарының қымбаттауымен байланысты болды: бензин – 5,1%-ға, дизель отыны – 2,8%-ға, көмір – 2,4%-ға қымбаттады. Киім – 0,6%-ға, тұрмыстық тоқыма бұйымдары мен аяқ-киім – 0,5%-дан қымбаттады.

Ақылы қызмет көрсетудің ішінде білім беру мекемелерінің қызмет көрсету құны – 6,5%-ға, медицина мекемелерінің қызмет көрсетуі – 0,3%-ға, тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету және жолаушылар көлігінің қызметі – 0,1%-ға қымбаттады.

Ағымдағы жылдың басынан бері инфляцияның деңгейі 3,8% болды (2003 жылдың қаңтар-қыркүйегінде – 2,8%), сонымен бірге азық-түлік тауарларына баға 4,0%-ға, азық-түлікке жатпайтын тауарларға – 4,1%-ға, халыққа ақылы қызмет көрсету – 3,1%-ға көтерілді.

2004 жылғы қыркүйекте инфляция жылдық көрсетуде 7,7%-ды құрады (2004 жылғы тамызда – 7,3%).

2. 2004 жылдың 1-жартыжылдығындағы төлем балансы. Қазақстан экспортының негізгі тауарларына әлемдік бағаның жоғары деңгейі ішкі валюта нарығына экспортерлердің валюталық түсімінің едәуір келуіне ықпал етті.

2004 жылдың 1-жартыжылдығында **төлем балансының** ағымдағы операцияларының шоты оң сальдомен 96 млн. доллар болып қалыптасты (ағымдағы шоттың профициті – ЖІӨ-нің 0,6%-ы). Тауарлардың сыртқы сауда айналымы осы кезеңде 14,7 млрд. долл. құрады, бұл базалық кезеңнен 4,4 млрд. долларға артық. Сонымен бірге, тауарлар экспорты өткен жылдың осындай көрсеткішімен салыстырғанда 40%-ға, ал импорт 47%-ға жуық өсті.

2004 жылдың 1-жартыжылдығында ресурстардың нетто-әкелінуі талдау көрінісінде (резервтік активтердің өзгеруіне байланысты операцияларды есепке алмағанда) өткен жылдың осындай көрсеткішінен екі еседен астамға асып түсіп, 1,8 млрд. долларды құрады. 2004 жыл үшін Қазақстанға шетелдік тікелей инвестициялар сияқты Қазақстан резиденттерінің шетелдік кәсіпорындарға тікелей инвестицияларының

да өсуі тән болды. 2004 жылдың 1-жартыжылдығында Қазақстанға шетелдік тікелей инвестициялардың жалпы әкелінуі 2523 млн. доллар деңгейінде тіркелді, нетто-әкелінуі 1696 млн. долларды құрады, бұл өткен жылдың осындай көрсеткішінен 1,7 есе асып түседі.

Шетелдегі заемдық ресурстардың салыстырмалы түрдегі төменгі құны және оларға жоғарғы ішкі сұраныс шетел капиталының едәуір көлемін тартуға ынталандырды.

2004 жылдың 1-жартыжылдығында борыштық капитал бойынша міндеттемелер 1,8 млрд. долларға, резиденттердің шетелдік активтері – 1,3 млрд. долл. өсті.

Экспорттық кірістердің өсуі және сыртқы заемдардан елге қаражаттың едәуір келуі шетел валютасына ұсыныстың сұраныстан асып түсуіне себеп болды – төлем балансының операциялары бойынша оң сальдо (талдау көрінісінде) 2004 жылдың 1-жартыжылдығында 1736 млн. долларды құрады.

2004 жылдың 1-жартыжылдығында жалпы сыртқы борыш 12,7%-ға өсіп, 25,8 млрд. долларды құрады. Мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген борыш бойынша міндеттемелер 3,59 млрд. долларға төмендеген кезде, сыртқы борыштың өсімі банктердің және үлесіне сыртқы борыштың 86%-ы тиесілі, кепілдікпен қамтамасыз етілмеген республика кәсіпорындарының заемдық операцияларымен толық қамтамасыз етілді.

3. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары. 2004 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағаларда 2,3%-ға өсіп, 6823,9 млн. долларға жетті. Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету, Ұлттық қордың активтерін толықтыру ішкі валюта нарығында валюта сатып алумен және Ұлттық Банктегі Үкіметтің шотына шетел валютасының түсуімен бейтараптандырылды, нәтижесінде таза валюталық қорлар 139,3 млн. долларға өсті. Алтындағы активтер Ұлттық Банк жүргізген операциялар мен оның әлемдік нарықтардағы бағаларының 1,0%-ға өсуі нәтижесінде 11,7 млн. долларға өсті.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда, яғни Ұлттық қордың ақшасын қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 3883,8 млн. долл.) қыркүйекте 2,6%-ға ұлғайды және 10711,7 млн. долларды құрады.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуі 2004 жылғы қыркүйекте ақша базасының 4,4%-ға ұлғайып, 402,9 млрд. теңгеге жетуіне себеп болды.

2004 жылғы тамызда ақша массасы 4,1%-ға өсіп, 1262,8 млрд. теңге болды. Ақша массасы ұлғаюының негізгі факторы банк жүйесінің және кредиттік серіктестіктердің ішкі активтерінің (5,8%-ға) өсуі болды. Банк жүйесінің және кредиттік серіктестіктердің таза сыртқы активтері осы кезеңде 2,7%-ға көбейді, бұл ақша массасының өсуіне ықпал етті.

Айналыстағы қолма-қол ақша (M0) тамызда 2,2 %-ға өсіп, 305,7 млрд. теңгеге жетті, ал ақша массасының құрылымындағы банк жүйесіндегі және кредиттік серіктестіктердегі депозиттер 4,7%-ға өсіп, 957,1 млрд. теңгеге жетті. Нәтижесінде ақша массасының құрылымындағы депозиттердің үлесі 75,4%-дан 75,8 %-ға дейін көбейді.

Ақша базасының ұлғаю қарқынымен салыстырғанда ақша массасының өсу қарқынының алға шығуы тамызда ақша мультипликаторының 3,19-дан 3,27-ге дейін өсуіне әсер етті.

4. Валюта нарығы. Мұнайға сақталып отырған жоғары баға және экономикаға экспорттық түсімнің үлкен көлемінің түсуі шетел валютасы ұсынысының сұраныстан асып түсуіне себеп болды, бұл 2004 жылғы қыркүйекте АҚШ долларына қатысты теңге бағамының өсу үрдісін сақтауға мүмкіндік берді.

Қыркүйек айының ішінде теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 134,30 теңге – 136,02 теңге аралығында өзгеріп отырды. Осы кезеңде теңге 1,62%-ға нығайды

және қыркүйектің аяғында теңгенің биржалық бағамы бір доллар үшін 134,30 теңгені құрады. Жыл басынан бері теңгенің АҚШ долларына номиналдық нығаюы 6,3% болды.

Қыркүйекте биржалық операциялардың қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді қоса алғандағы көлемі тамызбен салыстырғанда 39,4 %-ға көбейді және 592,2 млн. долларға жетті (жыл басынан бері биржалық операциялардың көлемі 4,9 млрд. доллар болды).

Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі тамызбен салыстырғанда 12,6 %-ға азайды және 850,0 млн. долл. болды (жыл басынан бері – 6,3 млрд. долл.)

8 айда теңгенің **нақты тиімді айырбас бағамы** индексінің өсуі 5,7%-ды құрады, ал 2003 жылғы тамызға қатысы бойынша – 3,5%. Алдын ала деректер бойынша 2004 жылдың 9 айында теңгенің АҚШ долларына қатысты нақты нығаюы 8,4%, еуроға – 9,6%, рубльге – 2,1% болды. Негізгі валюталарға қатысты теңгенің нығаюының едәуір қарқынына қарамастан Қазақстан экспорткерлерінің сыртқы бәсеке қабілеттілігі 2001-2002 жылдарға қарағанда неғұрлым қолайлы деңгейде сақталды.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2004 жылғы қыркүйекте *Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын* орналастыру бойынша үш аукцион өткізілді, онда 3 айлық МЕККАМ, 5 және 6 жылдық МЕОКАМ шығарылды. Аукциондарда орналастыру көлемі 34,3 млрд. теңгені құрады, бұл 2004 жылғы тамыздағы Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары эмиссиясының көлемінен 3,8 есеге көп. Бағалы қағаздардың орналастырылған түрлері бойынша аукционда қалыптасқан кірістілік: 3 айлық МЕККАМ бойынша – 3,32%-ды, 5 жылдық МЕОКАМ бойынша – 5,58%-ды және 6 жылдық МЕОКАМ бойынша – 5,68%-ды құрады.

2004 жылғы қыркүйекте Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын өтеу сыйақы бойынша ғана жүргізілді және 541,1 млн. теңгені құрады. Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі қыркүйектің аяғында өткен аймен салыстырғанда 15,7%-ға көбейіп, 251,4 млрд. теңге болды.

Ұлттық Банктің ноттары эмиссиясының көлемі 2004 жылғы қыркүйекте олар бойынша кірістіліктің 3,80%-дан 3,85%-ға дейін көбеюі кезінде тамызбен салыстырғанда 2,1 есеге қысқарып, 15,9 млрд. теңге болды. Қыркүйекте Ұлттық Банктің ноттарын өтеу 43,5 млрд. теңгені құрады.

Қыркүйектің аяғында айналыстағы ноттардың көлемі 296,1 млрд. теңге болды, бұл өткен аймен салыстырғанда 8,9%-ға аз.

2004 жылғы қыркүйекте өткен аймен салыстырғанда Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің тікелей репо операциялары бойынша мәмілелер көлемі 13,1%-ға төмендеп, 40,6 млрд. теңгеге жетті. Қыркүйекте кері репо операциялары жүргізілген жоқ.

6. Банкаралық ақша нарығы. 2004 жылдың қыркүйек айында тамыз айымен салыстырғанда банкаралық ақша нарығында өтімді қаражатты орналастыру бойынша банктер белсенділігінің артқаны байқалды. Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі тамыз айымен салыстырғанда 22,0%-ға көбейді және 51,6 млрд. теңгені құрады.

Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы тамыз айымен салыстырғанда 3,16%-дан 2,41%-ға дейін төмендеді.

Валютамен қарыз алудың банкаралық нарығында операциялардың негізгі түрлері АҚШ долларындағы банкаралық депозиттер болып қалып отыр. Ағымдағы жылдың қыркүйегінде долларлық депозиттер 1,6 млрд. АҚШ долларына орналастырылды, бұл тамыздағы операциялар көлемінен 3 есеге жуық көп.

Орналастырылған долларлық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы қыркүйектің аяғында 2,0% болды (тамызда – 2,7%).

Банкаралық қарыз алудың қалған түрлері бойынша операциялар шамалы көлемде ғана жасалды.

7. Депозит нарығы. Банк жүйесіндегі резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі тамызда 4,7%-ға (жыл басынан бері – 30,5%-ға) өсті және 957,1 млрд. теңгені (7 млрд. АҚШ долларынан астам) құрады.

Ұлттық валютадағы депозиттер 4,4%-ға көбейіп, 522,4 млрд. теңгеге жетті, шетел валютасындағы депозиттер 5%-ға өсіп, 434,3 млрд. теңгені (3,2 млрд. АҚШ долларын) құрады. Теңгедегі депозиттердің үлес салмағы іс жүзінде өзгерген жоқ және 54,6% болды.

Заңды тұлғалардың депозиттері 6,8%-ға өсіп, 561,7 млрд. теңгеге жетті, жеке тұлғалардың депозиттері 1,8%-ға көбейіп, 395,1 млрд. теңге болды.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) салымдары бір айда 1,8%-ға (жыл басынан бері – 17,4%) өсіп, 403,1 млрд. теңгеге жетті. Халықтың салымдары құрылымындағы теңгелік депозиттер 3,3%-ға өсіп, 190,2 млрд. теңге, ал шетел валютасындағы депозиттер 0,5%-ға өсіп, 212,9 млрд. теңге болды. Нәтижесінде теңгелік депозиттердің үлес салмағы шілдемен салыстырғанда 46,5%-дан 47,2%-ға дейін өсті.

Тамызда банктік емес заңды тұлғалардың теңгелік мерзімді салымдары бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2,2% (2004 жылғы шілдеде- 2,4%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 9,1% (9,4%) болды.

8. Кредит нарығы. Тамызда банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 4,3%-ға (жыл басынан бері – 31,5%-ға) өсті және 1286,6 млрд. теңгені (9 млрд. АҚШ долларынан астам) құрады.

Ұлттық валютадағы кредиттер 4,2%-ға өсті және 594,5 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 692,1 млрд. теңгені (5,1 млрд. АҚШ доллары) құрап, 4,4%-ға өсті. Теңгелік кредиттердің үлес салмағы шілдемен салыстырғанда шамалы ғана өзгерді және 46,2% болды.

Ұзақ мерзімді кредиттер бір айда 859,9 млрд. теңгені құрап, 5,3%-ға, ал қысқа мерзімді кредиттер 426,6 млрд. теңгені құрап, 2,4%-ға өсті. Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы шілдемен салыстырғанда 66,2%-дан 66,8%-ға дейін ұлғайды.

Тамызда банктердің кредиттер бойынша пайыздық ставкасы шілдемен салыстырғанда іс жүзінде өзгерген жоқ. Банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 14,1%-ды, ал жеке тұлғаларға – 21,9%-ды құрады (шілдеде – 21,5%).

9. Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк Басқарушылары Кеңесінің Жыл сайынғы Жиналысы туралы. 2004 жылғы 2-3 қазанда Вашингтонда Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік Банк Басқарушылары Кеңесінің Жыл сайынғы кезекті Жиналысы болды. Кездесу ХВҚ, Дүниежүзілік Банк өкілдерінің, 50-ден аса елдердің орталық банктерінің төрағалары мен қаржы министрлері тарапынан баяндама жасау нысанында өтті. Жиналыс аясында әлемдік экономикалық өсу перспективалары, ақша-кредит және фискалды саясатты жүргізуге мұнайға жоғары бағаның әсері, қаржылық тұрақтылық, мемлекеттік борыш, кедейшілікпен күрес стратегиясы сияқты мәселелер көтерілді. Жиналыс жұмысына Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Төрағасы Ә.Ф. Сәйденов қатысты.

10. 2004 жылғы 12-13 қазанда Алматы қаласында «ТМД және Балтық елдерінің қаржы нарықтарын шоғырландыру мәселелері» атты конференцияны өткізу туралы. Конференцияда ТМД-ның жекелеген мемлекеттерінің банктік, сақтандыру, қор және басқа секторларының, сондай-ақ мемлекетаралық бірлестіктердің өкілдері қатысты. Конференцияны ұйымдастырушы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі болып табылады.